دیالۆگێکی بەرفراوان
لەگەڵ فەیلەسوفی ئەمریکایی "جودیت باتلەر"دا

وەرگێرانی: هاوڕێ خالید

٢٦ی تشرینی یەکەم، ٢٠٢١ هزر

ئەم دیالۆگە لە لایەن گۆڤاری حێکمەی عەرەبی لەگەڵ فەیلەسوفی ئەمریکایی، تیۆرسێنی "پرسی جێندەر"، پرۆفیسۆر "جودیت باتلەر"مان ساز دراوە.

- زیاتر لە 30 ساڵ تێپەڕیوە بەسەر بڵاوکردنەوەی کتێبەکەت، "پرسی جێندەر"، گرنگترین وێناکردنە خراپەکان دەربارەی کتێبەکە چین؟

باتلەر: سەرەتا، با زۆر سوپاست بکەم بۆ ڕێکخستنی ئەم دیمانەیە. من خۆشحاڵم بە دەرکەوتنم لە لاپەڕەکانی گۆڤاری "حکمە". وەک دەزانن "پرسی جێندەر" بۆ نزیکەی ٢٥ زمان وەرگێڕدراوە، هەر وەرگێڕانێک کتێبێکی نوێ بەرهەم دەهێنێت و هاوکات کۆمەڵێک ئەگەر و گریمانەی نوێش لە خوێندنەوەیدا دەردەکەون. بەم شێوەیە ئەو پرسیارەی کە دروست دەبێت ئەوەیە: جیاوازیی نێوان ئەگەرێکی نوێ بۆ خوێندنەوە و خوێندنەوەی هەڵەی دەقێک چییە؟ لە چوارچێوەی شێوازی ڕەخنەی هەڵوەشاندنەوەگەرایی (deconstruction)، دەتوانین ڕاستەوخۆ و بەسانایی کۆتاییی بە پرسیارەکە بهێنین و بانگەشەی ئەوە بکەین کە هەموو خوێندنەوەیەک دەستدرێژییە بۆ سەر دەقەکە. بەڵام لەوانەیە ئەوە پەلە بێت بۆ بڕیاردان. نزیکەی هەموو وەرگێڕانێک واتای نوێ دەبەخشێت، بەو پێیەی زمانی دەق تازەیە و، پەیوەندی و ئاماژەی جیاوازیش لەخۆ دەگرێت. کەواتە هەموو وەرگێڕانێک ڕێگە لە مەبەستەکە دەگرێت - هەر مەبەستێک بێت - کە من لە کاتی نووسینی کتێبەکەدا هەڵیدەگرم، چونکە نووسەر زۆر جار لەژێر وەهمی نووسەربووندا کار دەکات. لە هەمان کاتدا هەموو وەرگێڕانێک دیارییە، شتێکم لە زمانێکی تر پێدەبەخشێت کە هەرگیز پێشبینیم نەکردبوو. کەواتە من وەک نووسەرێک دەسەڵاتم لە دەست دەدەم، وەک ئەوەی دەبینم زمانەکەم بە زمانێکی تر گۆڕاوە و بەهێز کراوە.

لێرەدا ئەوە دەڵێم سێ خاڵی بنەڕەتی هەیە، سەرەڕای ئەوەی کە بەهەڵە تێیگەیشتوون، بەڵام ئەم "هەڵانە" جێگەی بایەخ پێدانن. یەکەم: ئەوەیە کە (جێندەر) بە ئازادی هەڵبژێردراوە. دووەمیان: جێندەر بەتەواوی لە پێشدا دیاریکراوە. لە ڕاستیدا نووسەرانی هەژار ناتوانن بەم دوو دەرئەنجامە بگەن، بەڵام ئەو خاڵەی ویستم باسی بکەم ئەوەیە کە جێندەر لەسەر بنەما دروست دەبێت، بەڵام ئەم بنەمایانە تەحەمولی ناکەن و ئەم تیۆرییە پێکهاتەی کولتووری وێنەی ئۆتۆنۆمی تێدایە، ئازادیی تاک کەم ناکرێتەوە گرفتێکی تر کە لەگەڵ چەند خوێنەرێکی دەقەکە دێتە پێش کە وا دەردەکەوێت کە نکۆڵی لە جەستەیی جەستە بکات، مەبەستی من ئەوەیە کە جەستەیی جەستە ناتوانرێت بەتەواوی لەو هەلومەرجە کولتوورییە جیا بکرێتەوە کە تیایدا دەژین.. بیرۆکەی من ئەوەیە کە ماتریالیزمی جەستە بە تەواوی لەو هەلومەرجە کولتوورییە جیاناکرێتەوە کە تێیدا دەژین. ئەمە

واتای ئەوە نییە کە ماتریاڵیزمی بوونی نییە، بەڵکو دەبینین کە ماتریالزم لە ڕێگەی کولتوورەوە لە ڕێگای ژیانەوە فۆرمی خۆی وەردەگرێت.

- لەو کاتەوە شـێوازی دەربڕینی تۆ بە قورسـی، شـۆڕشـگێڕانە، تێپەڕین لە یـاسـا ڕێزمـانییە بـاوەکـان، گەڕانەوە بۆ کتێبە فەلسـەفی وەک هێگل/هایدیگەر/لاکان یان بە زەحمەت قورس وەسـف دەکرێت. ئایا تۆ لە هەندێک لەم سـەرنجانە ڕازییت؟ و ئایا زمانی ئێسـتا کارا نییە، بۆ فەلسەفاندن؟

باتلەر: کاتێک باس لە "زمانی ئێسـتا" دەکەین، ئێمە زۆربەی کات زمانێکی دیاریکراو لە مێشکماندا هەیە. ئەگەر ئینگلیزی بێت، ئەوا بەڵێ، من خۆشحاڵم کە سـنووری ڕێزمـانی ئینگلیزی کۆتـایی پێدەهێنم. ڕەنگە ئەم کـارە بە جوانترین شـێوە لە ڕێگەی شـیعر و پەخشـانی ئەزموونییەوە ئەنجام بدرێت، بەڵام تیۆریش پاڵ بە سـنوورەکانەوە دەنێت، بەرامبەر بەو شـێوازەی کە ڕێزمان بیرۆکەکانمان ڕێک دەخات لە چوارچێوەی یاسـا و ڕێکخسـتنەکانی زماندا. لە هەندێک زمانەکاندا هیچ وشـەیەک وەک هاوواتای "جێندەر" نییە، کەواتە وەک هـاوردەکـارێکی ئەمریکایی دەردەکەوێت، وەک ئەوەی هـاوتـا زمانەوانییەکەی ماکدۆناڵد بێت. هیوادارم من بەشـداریم لە ئیمپریالیزمی کولتووریی ئەمریکـایی نەکردبێـت. بەلای منەوە زۆر سـەرنجڕاکێش و پڕبایەخە کاتێک خەڵک بە زمانی نا-ئەمریکایی تێدەکۆشـن بۆ دۆزینەوەی و نزیکبوونەوە لە بیرۆکەی جێندەر. تەنـانەت ئەگەر بۆ ئینگلیزیش وەک یەک بێت. "جێنـدەر" نـابێـت پەیوەنـدیی بە ئینگلیزییەوە هەبێـت، بەڵکوو دەبێـت هەمیشە لەژێر گۆڕانکارییەکانی سەر بە وەرگێڕان بێت.

- ئێسـتا، دوای دوو دەیە و، گۆڕانی جیهان، نووسـینەکانی دێریدا لە سـەر ڕەوشـت چۆن دەبینن؟ ئـایـا هێشـتـا دەبینیت کە ئەخلاق هەمیشـە "پێناسـەنەکراو"ـە لە کاتی ڕەچاوکردنی نەبوونی ویسـتی سـیاسـی و داشکاندنی گشتیی کۆمەڵگای مەدەنیدا؟

بەتلەر: دێریدا سـەرەڕای ئامادەنەبوونی، هێشـتا ئەوەمان بیر دەخاتەوە کە دەکرێت بیر لە دادپەروەری بکرێتەوە تەنانەت ئەگەر لە ئێسـتادا جیهان ئەو نموونەیە بەرجەستە نەکات دەبێت هەمیشە وەک ئەوەی دادپەروەری هەبێت

بژین و بەم شـێوەیەش بەردەوام بێت لە پێشـکەشـکردنی فەلسـەفەی هیوا، تەنانەت پابەندبوون بە پرەنسیپەکانیەوە.

- بەبێ نەریتی پاش بونیادگەری لەوانەیە لە بنەمای کارە فیکرییەکانت تێنەگەین. لە زۆرێک لە تێڕوانینەکانتدا، جۆرە کارلێک و تێکەڵییەک لە بۆچوونە پاش بونیادگەرییەکان یا شـتێکی لەو شـێوەیە لە بۆچوونەکانتدا دەبینرێت. تەنها لە شـێوەی سـیسـتەمێکی هاوکاتەکی یان کاتێک کە هیچ مێژوویەکی ڕاستەقینەی لەتەکدا نەبێت. لەم دواییانەدا، تۆ سەرنجت لەسەر سیاسـەت و تۆتالیتاریزم بووە، کە بە شـێوەیەکی گشـتی ئەمانە ناوچەی مێژوویین. بۆ نزیکبوونەوە، چ گۆڕانکارییەکت لە میتۆد و ڕێبازەکەتدا کردووە؟

باتلەر: لەبەر ئەوەی من شـارەزای زانسـتە کۆمەڵایەتییەکان نیم و فەیلەسـوفێکم کە زۆر سـەرسـامم بە نەریتی تیۆری ڕەخنەیی و پاش بونیادگەری و (هیگل و فێمینیزم و دەروونشـیکاریش هەروەها)، ئەوا بانگەشـەی ئەوە ناکەم کە کار بە یەک میتۆد دەکەم، یان شـوێنی بکەوم، و پەیڕەوی بکەم. بەڵکوو هەوڵدەدەم بابەتی شـیکردنەوەکە خۆی ئەولەویەت وەربگرێت، پاشـان من بیردۆزەکە لە ڕووی ئەوەوە ڕێک بخەمەوە و بەم جۆرە بەردەوام دەبم لە کارکردن. من زۆر کارم لەسەر فوکۆ نەکردووە، بۆ نموونە لەم سـاڵانەی دواییدا لەبەر ئەوەی وێنەکانی دەسـەڵات کە ئێمە شـاهیدین بەتەواوی لە دەقەکانیدا وێنا نەکراوە و ڕەنگی نەداوەتەوە. کەواتە من بیردۆزەکان پێکەوە تێکەڵ دەکەم بە شـێوەیەکی ئاشـتبوونەوە، یان چوارچێوەیەکی تیۆری پێشـکەش دەکەم کە گونجاو بێت بۆ خوێندنەوەی حەقیقەتە مێژووییەکان. هەمیشـە هەوڵ دەدەم بە هێنانی ئەو سـەرچاوانە بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی هەلومەرجە هەنووکەییەکانی وەک: جەنگ و لاوازی و دەربەدەری و توندوتیژی و جێندەر و سێکس و ئایین و سیکۆلاریزم کە لە گەڵیاندا ڕووبەڕووین.

دەکرێت هەندێک شـێوازی بیرکردنەوە لە کات و چوارچێوەی پاش بونیادگەرییەوە بگوازرێتەوە بۆ شـیکردنەوەی مێژوویی. بۆ نموونە چۆن دەتوانین بۆ بەدواداچوونی دووبارەکردنەوەی جیاوازی ستانداردی ڕەگەزی لە چوارچێوەی کۆمەڵگایەکدا، یان لەناو کۆمەڵگا جیاوازەکان بگەڕێین؟ چۆن پەیوەندیی بەو وڵاتانەوە بکەین کە خۆیان بە کۆلێژی کۆمەڵایەتی دەزانن، تەنانەت لەکاتێکدا کە بە دیاریکراوی ئەوە بزانن، ئەوە ئەو شـتەیە کە

لێکۆڵینەوەی لەبارەوە دەکەین؟ چۆن دەتوانین بەها و شـــکۆی دادپەروەری بپـــارێزین لەو هەلومەرجەی کە ســـــیســـــتەمی دادوەری تونـــدوتیژ و نـادادپەروەرانەیە؟ چۆن دەتوانین بیر لە گروپە لە بیرکراوەکـان بکەینەوە و ئەوانەی کە بەجێهێشـــتراون بۆ مردن؟ ئەمە یەکێک بوو لە پرســـیـارەکانی فۆکۆ، لەوانەیە ڕەهەندی پاش بونیادگەری تێدابێ، ئەو هەلومەرجەمـان بیر دەخاتەوە کە گروپێک بە چەک هێرش دەکرێتە ســـەریان، تەنانەت لە ڕێگەی سیاسەتی فەرامۆشکردن و وازهێنانیش. کاتێک کەسێک بانگەشەی ناسنامە "ســـروشـــتی"یەکەی خۆی دەکات، چۆن دەتوانین جیاوازی بکەین لە نێوان ئەوەی چی کۆمەڵایەتییە و چی سروشتییە؟ ئایا ئەمە دوالیزمێکی پێویستە؟ یان دەبێت جیاواز بیر بکەینەوە، بەتایبەت لەو چوارچێوە کولتوورییانەی کە تێگەیشتن لە ((سروشت)) توێنراوەتەوە و ڕەنگڕێژکراوە بە مانا کولتووری و ئایینییەکان؟

- کارەکەت جێی مشتومڕە، توێژەرانی وەک 'نانسی فراسەر، جێف باوگەر و مارتا نوسبەم' ڕەخنەیان لە ژمارەیەک بازنەی جیاواز گرتووە کە دەتوانن لەم سێ خاڵەی خوارەوە کۆیان بکەینەوە:

أ- چوارچێوەی تیۆری جودیت باتلەر، ناتوانێت وەڵامی پرسـیارە نۆرمییەکان بداتەوە. بۆ نموونە، بۆچی کەمکردنەوەی ڕەگەزی پێویستە؟

ب- قبوڵکردنی نـا-ڕەخنەییـانە و هەرەمەکی، جودیت بـاتلەر بۆ تیۆری (وتە-کردار)ی دێریدا، (چوارچێوەیەک کە وشەکان بەکار ناهێنرێن بۆ دابینکردنی زانیاری، بەڵام هاندەرە بۆ چۆنیەتی و جێبەجێکردنی کارکردنیان) ژێرخانی تیۆری کـارامەیی (performativity) خۆی بەە ۆی کەموکورتییەکـانی تیۆری دێریدا لاواز کردووە، لە بیرۆکەی کارپێکردن.

ج- جودیت باتلەر، وا وێنای بەرگری دەکات، وەک هەمیشـــە کە تاکەکەس بێت، بەتایبەتی بەم شێوەیەی، کە هیچ چوارچێوەیەکی گشتی سیستەماتیکی بۆ کارکردنی گۆڕانکاریی دادوەری یان دامەزراوەیی لەخۆ ناگرێت.

وەڵامی ئێوە چییە بۆ ڕەخنەکانی سەرەوە؟

باتلەر: ئەم ڕەخنانە بۆ ماوەیەکی زۆر لەمەوبەر دەگەڕێتەوە، هەرچەندە من **'جیۆف بۆگەر'** ناناســـم بەڵام خۆشـــحاڵ دەبم بە وەڵامدانەوەی، تا ئێســـتا ڕەخنەکانیم نەزانیبوو. لە ساڵی ١٩٨٩دا (پرسی ڕەگەز) بڵاو کرایەوە و دواتر بەشـــێکی زۆری کارەکانم هەوڵی پێداچوونەوە و فراوانکردنی ئەم تێزە بوو و، هەروەها گەڕانەوە بوو بۆ پرسەکانیتر لە فەلسەفەی ئەخلاقی و سیاسییدا.

هەموو ئەو ڕەخنانەی کە باسم کرد لە توێژینەوەیەکەدا کە نزیکەی ٣٠ساڵ لەمەوبەر بڵاو کراوەتەوە و لە ماوەی ڕابردوودا هەوڵمدا بە پێداچوونەوە و وەڵامدانەوەیان. وەک ئەوەی کە تۆ بیرت ماوە، ڕەخنەکانی فرەیزەر لەو ساڵانەدا لەسەر خواستی من بوو، بەوەی کە من بە دوای ئەوە بووم کە کار بۆ بەرهەمهێنانی ئەگەرێکی نویێ بۆ ڕەگەز و (ژیانی ڕەگەزی ، ناسنامەی ڕەگەزی) دەکەم. بەڵام من هیچ ڕێگەیەکم نییە بۆ جیاکردنەوە لەنێوان چاکە و خراپە. بەڵکو ئەمە ویستی منیش نییە.

وەڵامەکەی من دوو ڕەهەندییە: (١) پێم وانییە جێندەر ڕاست بێت یان هەڵە بێت مەگەر ئەوەی کە خاوەنی جێندەرەکە پێیوابێت نەگونجاوە. (٢) پێم باشە هەلی ژیانی نویێ بۆ هەندێک کەس بکرێتەوە، کە لە دەرەوەی نۆرمە جێندەرییەکان دەژین و دەناڵێنن، چونکە ئەمە ژیان زیاتر زیندوو دەکاتەوە. مەبەست لە تێکدانی ڕەگەزی ئەوە نییە کە لە خۆیدا وەک کۆتاییەک ئاهەنگی خۆی بگێرێت، بەڵکوو وەکوو وتم ژیان بۆ ئەو کەسانە خۆشتر دەکات کە نۆرمە جێندەرییەکان دەدۆزنەوە و لە ئازار بەخشین سنووردارییان دەکات. (٣) ئەو بیرۆکەیەی کە من بیرۆکەی "وتە"ی دێریدام بردووە بەبێ ڕەخنە، کە بۆتە هۆی سەرسوڕمانی ئەو دێریداییانەی کە تۆمەتبارم دەکەن بە بەکارهێنانی دێریدا بۆ مەبەستی تایبەتی خۆم. بەڵام ڕەخنە بەو شێوەیەیە: هەندێکجار مرۆڤ لە لایەن دوو لایەنی دژەوە ڕەخنە دەگرێت. ئارگیومێنتی من ئەوەیە کە تێگەیشتنی فوکۆ بۆ دەسەڵات دەکرێت بە بەکارهێنانی بیردۆزی دێریدا لە "وتە" باشتر بکرێت. کاتێک دەبینین، لەگەڵ فوکۆ (هێز و قسە) بابەتمان بۆ بەرهەم دەهێنێت. ئێمە دەبێت نیشانی بدەین کە چۆن ئەمە بەرهەم دەهێنرێت. ئەوەی دێریدا بۆمان ئاشکرا دەکات ئەوەیە کە دووبارەکردنەوەی پێوەرەکان هەمیشە هەمان ئەنجام نادات. کەواتە بۆ نموونە دەتوانین ببینین کە چۆن دووبارەکردنەوەی پێوەرەکان تەحەکوم بە ناسنامەی نەتەوەیی یان ڕەگەزی دەکەن. بۆ کردنەوەی دەرگایەک بۆ ئەگەرە نوێکان بە ئامانجی دووبارەکردنەوەی. من پێوەرەکان وەک کۆکەرەوەی مێژوو دەبینم و، دێریدا ئەم کێشەیە چارەسەر ناکات، بۆیە لە دێریدا دوور دەکەومەوە کاتێک کەموکوڕی لەوێدا دەدۆزمەوە..

ڕەخنەکەی نوسباوم لەسەر بنەمای بیر و بۆچوونەکانی خۆی هاتووە، بەڵام وەک مشتومڕێکی ڕاستەقینە ڕووی نەدا. ئەمە لە فەیلەسوفێکدا جێگای سەرسوڕمانە، پێشم وایە بابەتی ڕەخنەکەی بەگشتی سۆزدارییە کتێبی پرسی جێندەر بەشێک بوو لە بزووتنەوەیەکی LGBTQ کە گروپێک بوو لەگەڵ هاوڕەگەزخوازان، هاوڕەگەزخواز Lesbians، هاوڕەگەزخواز Gays ، دووڕەگەزخوازBisexual، ترانسێکساڵ Transو کیێەر Queer حەزیان

دەکرد، شـاژنیان بە کۆکەرەوەی کەمینە ڕەگەزییە بێ زۆرینەکان ناو دەهێنا، بزووتنەوەیەک کە بۆ چەند سـاڵێک بەشـداریم تێدا کرد ئەو یاسـایانەی کە هەندێک کرداری سـێکسـی تۆمەتبار دەکەن، و داوای پەسـەندکردنی گشـتی ئەندامانی LGBTQ دەکەن. من بەشێک بووم لە زۆرێک لە دامەزراوەکان و چـالاکییەکەم وەک ئەنـدامی بزووتنەوەی BDS بزووتنەوەی بـایکۆت و پاشـەکشـەی وەبەرهێنان و سـەپاندنی سزاکان و هەروەها پەیوەندیم لەگەڵ سـەنتەری مافی دەسـتوورییە. نەنووسـران، ئەوانەی بێ هاووڵاتین و خەبات بۆ پاراسـتنی ئازادیی ئەکادیمی توێژەران لەژێر چاودێری ژمارەیەک وڵات. بەهاکانی یاسـا دادوەری و دەروونییەکان نەک هەر کاریگەرییان لەسـەر پرسی جێندەری هەبوو، بەڵکوو بواری تیۆری تەواوی پەیوەست بە پاڵەوانە بیانییەکان کە بەشـدارییان لە کتێبەکەدا کردووە. بێگومان ڕاسـتە، کتێبی پرسـی جێندەر بەرنامەیەکی سـیاسـی یان سـتراتیژی پێشـکەش نەکردووە، بەڵام بەشـێکی زۆری ئەو کارانەی کە لە سـیاسـەتدا بەڕێوەدەچێت بە دڵنیاییەوە ئەو کارەی کردووە.

- لە بەهاری سـاڵی ١٩٩٨، چاوپێکەوتنم لەگەڵ ئیلیزابێس کویروز، فنگ جی و دۆروسـیلا کۆرنێل کرد لە گۆڤاری دیاکریتیس. لەم چاوپێکەوتنەدا، تۆ کاریگەریی لۆس ئیگارایت لەسـەر شـێوازی کارکردنت ڕەت کردەوە. هەنـدێک لە توێژەران پێیـان وایە کە نکۆڵیکردنتـان لە کـاریگەریی لۆس ئیگـارای دەگەڕێتەوە بۆ شـەپۆلی ڕەتکردنەوەی "quintesentiali" لە زانسـتە مرۆڤایەتییەکان لە سـاڵانی نەوەدەکان. لە هەشـتاکاندا فێمینیزمی ئەمریکـایی بەهۆی شـەڕی نێوان فێمینیسـتە جەوهەرگەراکـان و بەرهەڵستکارەکانیان ئیفلیج بوو. تا سـاڵانی نەوەدەکان، خوێندنی جێندەری تفکیکی بەهێزترین بزووتنەوەی ژنـانی ئەکـادیمی بوون لە دژی ماتریاڵییەکاندا. ئەم توێژەرانە بانگەشـەی ئەوە دەکەن کە تۆ ویستت خۆت جیا بکەیتەوە لە فێمینیسـتەکانی وەک ئیگارا کە پەیوەسـت بوون بە "جەوهەرگەراکان"ەوە، وەڵامی تۆ بۆ ئەم بانگەشانە چییە؟

باتلەر: لەو کاتەدا من لە سەنگەری ئەوانە بووم کە بە توندی جەوهەرگەرییان ڕەتکردەوە، بەڵام من کارەکانی ئیگریم خوێندبوویەوە، لێکۆڵینەوەم لێکردبوو، من پێم وایە ئەو زۆر زیرەکە و، لێرەدا ڕێگەیەکت هەیە بۆ خوێندنەوە وەک ئەوەی کە لە "جەوهەرگەراکان" نین.. وابزانم ئەو گفتوگۆیانە ئەو شـتانە نین

که پێشتر هەبوون ئێستا خەڵک باسی ئەوە دەکەن کە ئایا ناسنامە دەتوانێت ببێتە بنەمایەک بۆ پێگەیەکی سیاسی و، من بەردەوام پێم وایە و پێشنیار دەکەم کە ناسنامە بنەمایەک نییە، تەنانەت ئەگەر لە ڕێکخستنی پێگەی سیاسیشدا زۆر گرنگ بێت.

- بەکارهێنەر بوون ئەزموونێکە لە جیهانی ڕاستەقینە و گریمانەییدا، چۆن کار دەکاتە سەر هاوسەنگیی نێوان هێز و لاوازی؟

باتلەر: بەر لە هەر شتێک جیاوازییەکی بنەڕەتی هەیە لەنێوان ئەو کەسانەی سامانیان هەیە و ئەوانەی نیانە، بۆیە سەرەڕای سەرنجڕاکێشی کەلوپەل و پێداویستییەکان بۆ هەموو چین و توێژە ئابوورییەکان، بەڵام لە کۆتاییدا تەنیا بەشێکیان دەتوانن ئەو خواستانە ببینن. نیگەرانیش ئەوەیە کە ئەم داواکارییانە بە ڕیکلامێک بەرهەم دەهێنرێن کە بەڵێنی ژیانێکی خۆش و باشتر دەدەن و خەڵکیش پارەی خۆیان بۆ بەرهەمی کڕیارەکان خەرج دەکەن کە بەڵێن بە بەختەوەری دەدەن بێگومان هیچ مەبەستێک بەمشێوەیە ناتوانرێت جێبەجێ بکرێت و ئەوەی بەڵێن دەدرێت هەمیشە هەڵەیە. بەڵام خەڵکانێکی زۆر لەلایەن کۆمپانیاکان و ڕیکلامەکانەوە کە بەدوای بەرهەمهێنان و بەکارهێنانی خواستی خۆیانن بۆ ژیانێکی باشتر، ئیستغلال دەکرێن. تاکە وەڵام بۆ ژیانێکی باشتر ئەوەیە کە لە ڕێکخستنێکی ئابووریی دادپەروەرانەدا بدۆزرێتەوە، ئەوەی کە لەسەر بنەمای پابەندبوونێکی بنەڕەتییە بۆ بنبڕکردنی هەژاری و نەزانی و نائاگایی.

- دەروونناسی بەریتانی 'میلانی کلین' لە نووسین و وانەکانی ئێوەدا ئامادەیی هەیە. ئەگەر دەکرێت پرسیارەکە گشتگیر بکرێت، دەروونناسی چۆن کار دەکاتە سەر فەلسەفە و فەیلەسوفان؟ وە ئەگەر دەتەوێت باس لە هەڵوێستی 'مارتن پۆپەر' بکەیت بەرامبەر فرۆید لە ڤییەنا، کە کاریگەری هەبوو لەسەر ڕێڕەوی ژیانی لە ڕۆژانی سەرەتایی و ڕەتکردنەوەی کارڵ پۆپەر لە دەروونناسی وەک زانست؟

باتلەر: کلین بۆ من سەرنجڕاکێشە چونکە ئەو دان بەوەدا دەنێت کە لەناو دڵی ئارەزووەکانی مرۆڤدا دارمان هەیە، بۆ هەر کەسێک بیەوێت فەلسەفەیەکی ئەخلاقی دروست بکات، کە بەدوای کەمکردنەوەی توندوتیژیدا بێت، گرنگە چاو لە ڕەگ و ئامانجی وێرانکاری بکات بۆ ئەوەی ئەم ڕەوتانە

لە ڕەفتار و کرداری توندوتیژدا ڕوو نەدات. ئەو زۆر واقیعییە دەربارەی عەقڵییەتی مرۆڤ، و لەو ساتانەدا بۆ من بەسوودە. لە هەمان کاتدا ئەو ڕاستییە قبوڵ دەکات کە خەڵک گرێدراوی یەکترن و بەو شێوەیە ڕەخنەیەکی شاراوەی کەسایەتیمان بۆ دابین دەکات.
شیکردنەوەی دەروونیی **پۆپەر** لەسەر چەمکێکی ئەرێنیی زانستی بنیاتنراوە و بە نازانستی ناو دەبرێت. کەواتە ئەو ڕاستە: سایکۆنالیزیس ئەرێنی نییە. لە ئەڵمانیدا - Science - " wissenschaft " ئاماژە بە هەردوو زانستی مرۆڤایەتی و سروشتی دەکات. وەسفی فۆرمێک لە توێژینەوە دەکات کە هەوڵ دەدات لە ئامانجەکەی تێبگات، تەنانەت ئەگەر توێژینەوەکە ئەرێنی بێت. **فرۆید** خۆی چەمکێکی گرنگی لێکدانەوەی پێبەخشین لە کتێبەکەیدا "لێکدانەوەی خەونەکان"، کە بۆ تێگەیشتن لە پەیوەندیی نێوان زانستە کۆمەڵایەتییە شرۆڤەیی و ڕەخنەی ئەدەبی بۆ نموونە گرنگە. ئەو لەوە تێگەیشت کە نائاگایی (اللاوعی) تەنیا لە شێوەی نیشانە و لێکەوتەکانی دەردەکەوێت و، ئەمە مانای ئەوەیە کە دەبێت خوێنەر بین بۆ تێگەیشتن لە نائاگایی. ئێمە ناتوانین لە شێوەی حەقیقەتێک یان "زنجیرەیەک لە ڕاستییەکان"دا بیدۆزینەوە و ئەمەش ئەوە دەسەلمێنێت کە (پۆزەتیڤیزم) ڕێبازێکی ناتەواوە بۆ پەیبردن بە ڕۆحی مرۆڤ.

- چۆن مەیلی سێکسکردن وەک نەخۆشی لە پزیشکی دەروونیی سەرەتاییدا دەبینی؟ لەلایەکی تر، تێڕوانینی دەروونناسی کە بەهای بزووتنەوەی فێمینیستی بەرەو ژوور برد، چۆن دەبینیت؟

باتلەر: زۆرینەی زۆری پزیشکی دەروونی ئیتر شیکاری نییە، بەڵکوو ئاراستەی گۆڕیووە بەرەو مۆدێلەکانی تری عەقڵ و دوور لە چارەسەری وشەیی فرۆید. بە دڵنیاییەوە فرۆید ناتوانێت هەموو شێوەکانی ئەشکەنجەی دەروونی چارەسەر بکات، بە تایبەتی ئەوانەی بەرهەمی ڕووداوە مێژووییەکانی دوای سەردەمی تیۆرییەکەن. بەڵام هەندێک چەمکی دەروونناسی و بەتایبەتی چەمکی "ئیگۆ" لە سایکۆلۆجیادا لە ئەمەریکا ڕزگاریان بوو. چونکە جەختیان لەسەر نموونەی وێناکردنی ئازادیی ویستی تاک دەکردەوە. جگە لە پێویستی تاک بۆ گوێڕایەڵیکردن یان خۆگونجاندن. لێرەدا زۆر ڕەوتی کۆنەپەرەست هەن. لە چوارچێوەی ئەمانە بۆچوونی "**لاکان**"ـە. بیرۆکەیەکی سروشتی و نەخۆشانەی هەیە، وە من ئەم جیاکارییە ڕەت دەکەمەوە. مرۆڤ دەتوانێت بیرۆکەی پێوەریی بدۆزێتەوە دەربارەی ئەوەی کە چۆن وەک ڕەگەزێک بژی لە هەندێک لە بۆچوونە دەروونییەکان.

فێمینیستەکان دەبێ شیکاری دەروونیی بەسوود بدۆزنەوە کە نیشانمان بدەن چۆن خەیاڵەکان بەشێکی زۆری ژیانی هۆشیارمان پێک دەهێنن. دەتوانین لەوە تێبگەین کە کولتوورەکانمان چۆن کار دەکات، سێکس و توندوتیژیمان چۆن کار دەکات، کە ئەمە نیشانمان دەدات خەیاڵەکانمان چۆن بەشێکی زۆر لە ژیانی هۆشیاریمان پێک دەهێنن. گریمانەی یۆتۆپی دروست دەکەن و لە ڕێگەی خەیاڵی هونەرییەوە بەرەنگاری نۆرمە پەسەندکراوەکان ببینەوە.

- دەروونناسی بە گشتی، لەوانە تێڕوانینەکانی مێلانی کلاین لە ساڵی ١٩٣٦ سەبارەت بە ژیانی سۆزداریی پیاوان و ئافرەتانی شارستانی، ئێڵ. کلاین و جەی ریڤیر - ئەگەر بە دروستی تێگەیشتبم، ئەوە دەبینن کە هەستی تووڕەیی و بێزاری تەنیا بە توندوتیژی دەبێ ئەگەر نا، چۆن لە دەرەوەی توندوتیژی گوزارشتی دەکرێت؟

باتلەر: ڕاستە کە **میلانی کلاین** بە هیچ جۆرێک وای نابینێت کە ئێمە لە لایەنی مەیلی تێکدەرانەی سروشتیمان ڕزگار بین، بەڵام هەرچۆنێک بێت دەتوانین قوڵتر جەخت لەسەر پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانمان لەگەڵ یەکتری بکەینەوە، بۆ ئەوەی ببینین کە جیهان تاڕاددەیەک بە سەربەخۆیی لە بوارەکانی ڕۆشنبیری و ئابووری و سیاسیدا پێناسە دەکرێت. ئەوەندە نەبێ ئەو کەسانەی زیانمان پێ دەگەیەنن لەناو ببەین، دەبێت خواستی خۆمان بۆ پاراستنی سروشتی ئاڵۆزی کۆمەڵایەتیی ئەم جیهانە لەبەرچاو بگرین بەپێی کلاین: ئێمە بە ئارەزووە ناکۆکەکان مەحکومین، کە ئەمە شتێکی باشە، تا ئەوکاتەی دەتوانین چاودێریی مەیلەکانی خۆمان بکەین بۆ ئەوەی بیکەین بە توندوتیژی مەیلێکیتر، بۆ پاراستنی جیهانە ئاڵۆزە کۆمەڵایەتییەکەمان.

- چۆن کارەکەی فرانتز فانۆن دەبینیت "نەفرەتی زەوی" و بیرۆکەی سەبارەت بە "پاساودانی توندوتیژی"؟

باتلەر: من هەمیشە **فانۆن** دەخوێنمەوە، وە بەردەوام لەگەڵ نووسینەکانی دەجەنگم. زۆر سەرنجڕاکێشە کە جیاوازی "پێستی ڕەش، ماسکی سپی" و "ئەشکەنجەی زەوی" ببینین. لە کتێبی یەکەمدا داوا دەکات کە ڕەشپێستەکە بە مرۆڤ هەژمار بکرێت، هەوڵ دەدات ببێتە بەشێک لە مرۆڤایەتییەکە کە بەپێی ڕەگەزەکەی جیاوازیی لەنێوان خەڵکدا نەکات یان دابەشی نەکات. لە کتێبی دووەمدا بە تایبەتی وتارەکەی "سەبارەت بە توندوتیژی" دیارە تەنیا

له ڕێگەی توندوتیژییەوە دەکرێت ڕەشـــپێســـتەکان دەرفەتێکیان هەبێت بۆ بوون بە مرۆڤ. مرۆڤ دەتوانێت بپرســـێت ئەگەر "پیاو" (وشـــەی پیاو لە ئینگلیزیدا تەحەمولی مرۆڤ و پیاوی پەیوەندیدار دەکات، من لە ڕســـتەی پێشـــوودا وا وەرمگێڕاوە وەک ئاماژەدان بە مرۆڤ) واتە مرۆڤ یان ئاماژە بە پێگەی ڕەگەزی پیـاو دەکـات و گرنگە لە جیـاوازیی نێوان ئەو دووانە تێبگەین. جیـاوازیی نێوان ئەو دووانە بـاس لە تونـدوتیژیی بۆ هێنـانە خوارەوەی کۆلۆنیالیزم بۆ لەناوبردنی جیاوازیی نێوان داگیرکەر و داگیرکراو دەکات. تەنانەت لێرەش چاوەڕوانی یەکســانی هەیە، خواســتێک بۆ بنیاتنانی پێکەوەژیان لە دوای لێکهەڵوەشـانەوەی دەســەڵاتی داگیرکاری. گرەوی ئەو ئەوەبوو کە توندوتیژی دەتوانێت وەک ئامرازێک یان هۆکارێک بمێنێتەوە بۆ بەدیهێنانی دادپەروەری و یەکســانی. من چەند پرســیارێکم هەیە دەربارەی ئەوە. ڕەنگە ئێمە بمـانەوێت توندوتیژی ببێتە ئامرازێک، نەک کۆتـایی، بەڵام هەموو کردەوەیەکی تونـدوتیژی جیهـان تونـدتر دەکـات تونـدوتیژی میکـانیزمێکی هەیە، دووبـارە بەرهەم دەهێنرێتەوە و دەبێتە شـــێوازێک بۆ ژیان. بۆیە هەرچەندە من لە ئارگیومێنتەکە تێدەگەم و هاوســۆزییەکی زۆرم هەیە بۆ ئـامـانجەکـانی، بەڵام من قەنـاعەتم بەوە نییە کە توندوتیژی دواجـار بتوانێت تەنیا وەک ئامرازێک بمێنێتەوە .

- ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ کافکا، کە وەک مامۆستا لە زانکۆیەکی ئەورووپا چەند وانەیەکت لەبارەی ئەوەوە هەبووە، ئایا ڕۆماننووســان وەک فەیلەســوفان بەتوانا دەزانن؟ یان دەبێت لە ڕووی فەلســەفییەوە لێکدانەوە و داڕشـتنیان بۆ بکرێت؟

بـاتلەر: کـافکـا ئەوەمـان بۆ دەردەخـات کە دەکرێـت لە ڕێگەی کـارە ئەدەبییەکانەوە پرسیاری فەلسەفی بکرێت، بەڵام ئەوەشمان نیشان دەدات کە هەندێک جار پرســیارەکانی یاســا دەکرێت باشــترین ڕێبازی فەلســەفییان هەبێت لە ڕێگەی وێنەی ئەدەبی دەردەکەون. ئەگەر هەوڵ بدەین لە یاســـا تێبگەین - چی یاسـا دامەزرێنێت (شـەرعییەتی لە کوێ وەردەگرێت)؟ یاسـا چی دەوێت؟ ئێمە دەبینە قوتابی جێبەجێکاری یاســـا، هەوڵ دەدەین لۆجیکی ناوەکی و واقیعی خۆی بپشـــکنین. بەڵام لە هەندێک شـــێوەدا یاســـا تەواو ناگونجێت ئەو بە هێزێک کار دەکات کە هیچ پاســـاوێکی تەواوی نییە و بەم شـێوەیە هەموو هەوڵەکانمان بۆ چوونە ناو یاسـا نائومێدمان دەکات... بەڵام لێرەدا خاڵێکی گرنگی تر هەیە کە دەکرێت ئاماژەی پێ بکرێت. زۆرێک لە

پەنابەران چاوەڕوانی " یاســـا" دەکەن - ئەوان لە کامپەکان بە نادیاری چاوەڕوان نین. ئەوان لە دونیایەکدا دەژین کە ڕێگەیان پێدەدرێت بجولێنن، جێگیر بن، کار بکەن، ببنە هاوولاتی یان نا، هیچ گرەنتییەک نییە کە بتوانن بجولێنن دۆخی سەرسوڕهێنەری کامپەکانی پەنابەران لە لوبنان سەیر بکە، کە چەندین فەلەستینی بۆ نەوەیەک ژیاون دەست پێ دەکەن و کۆتاییی بە ژیانیان دەهێنن لە دەستبەسەرکردنێکی بێکۆتایی. کافکا یارمەتیمان دەدات لە ژیانێکی ئاوا و نادادپەروەری تێبگەین.

- لە وتارەکەتدا ڕەخنە چییە، ئەوەی ڕەخنە دروست دەکات پێویستییە یان فەزیلەت؟

باتلەر: ئەمە لەوانەیە هەوڵی ئەوە بدات کە بۆچوونێک پێشکەش بکات کە بە شێوەیەکی ڕیشەیی ڕەتکراوەتەوە یان ناعەقڵانییە، یان مەترسی ئەوە دەکرێت کە وەک دڕندەیەک دەرکەوێت لە کاتێکی ئاوادا، ئێمە لە دەرەوەی سیستەمی چەمکەکان دەجەنگین. دواتر دەتوانین بێدەنگ بین یان قبوڵی ئەوە بکەین کە کێشەی دەروونیمان هەیە. ئەگەر پێمان وایە بۆچوونەکانمان دادپەروەرانەیە، دەبێت بەردەوام بین لە قسەکردن و نواندن. باشتر وایە ئەو کارە لەگەڵ ئەوانی تر بکەین بۆ ئەوەی بتوانین هەست بەوە بکەین کە حەقیقەتی سیاسی چییە و لەبەر ئەوەی پێویستە ئێمە برایانە بین بۆ ئەوەی بەردەوام بین، کەواتە بەڵێ ڕەخنە پێویستی بە بوێری و هاوەڵی هەیە.

- بۆچوونەکانی فۆکۆ سەبارەت بە "شێوازی ئەخلاق"ی هونەری بوون، چۆن ئەگەرەکانی ڕزگاریی نوێمان پێ دەبەخشێت؟

باتلەر: دڵنیا نیم، من تەنها دەزانم کە زۆربەی کات ئەو بۆچوونانە تاکگەراین، پێشم وایە ئەوە کێشەیە بپرسین ئازادی مانای چییە؟ ئایا دەبێت ئازادی لە هەموو بەربەستەکان پێناسە بکرێت؟ ئەوەی من نیگەران دەکات ئەوەیە کە ئێمە چۆن کار دەکەین بۆ بەرهەمهێنانی ئەگەرە نوێکان. لە کۆتاییدا ئەو مێژووە بۆ جیهان دەردەکەوێت، وەک بەشێک لە کوولتور و پەیوەندییەکانی ئەوەی کە گوزارشت لە ڕەهەندێکی گرنگ دەکات، کە ئێمە کێین. ئێمە ئەم جیهانانە دووبارە بەرهەم دێنین لە هەمان کاتدا ڕێگا و ئەگەری نوێ دەدۆزینەوە. ئێمە دەتوانین ئەم ڕاهێنانە بە "شیکاری" ناو بنێین.

- چۆمسکی، زایۆنیزم وەک قۆناغێکی خێرخوازی (بێزیان) دابەش دەکات کە خۆی وەکوو زایۆنیزمی مۆدێرن دەبینێت، کە ڕەتی دەکاتەوە، تا چەند لەگەڵ سەندیکاکەیدا هاوڕایت؟ ئەوە چییە کە ڕەخنەگرتن لە زایۆنیزم بابەتێکی وەها قورسە بۆ باسکردن؟

باتلەر: چۆمسکی جیاوازی دەکات لەنێوان ئەو زایۆنیزمە کولتوورییەی کە پێش شەڕی ١٩٦٧ هەبوو و زایۆنیزمی سیاسی . زایۆنیستی کولتووری لە ئەوروپا نەیدەویست دەست بەسەر خاکدا بگرێت یان دەوڵەت دروست بکات، بەڵکوو تەنها دەیویست کۆمەڵگایەکی ڕۆحی نوێ بکاتەوە، زایۆنیزمی سیاسی دەیویست خاک بگرێت و دەوڵەت دروست بکات. لە ساڵی ١٩٤٨دا، بە دڵنیاییەوە زایۆنیزمی سیاسی سەرکەوت، بەرخۆدانی بەردەوام هەیە لە پرۆژەی دەوڵەتی ئیسرائیل لەلایەن زایۆنیزمی کولتوورییەوە، هەرچەندە ئەوان بە ڕوونی سوودیان لە هاووڵاتییانی ئیسرائیل وەرگرتووە و لە نووسینەکانی رۆشنبیرە زایۆنیستەکاندا توانییان هەوڵێکی تایبەتی جوو ببینین بۆ وێناکردنی دەوڵەتی دوو نەتەوە تەنیا کەمینەیەکی بچووکی چەپی ئیسرائیلی لەو ڕوانگەیەوە دەربازبوون، کێشەکە ئەوەیە کە هەرچەندە زایۆنیستەکان جوو بوون کە وێنای دەوڵەتی دوو نەتەوەیان دەکرد، بەڵام لەگەڵ فەلەستینیەکان ڕازی نەبوون بۆیە من لە زایۆنیزمی ڕۆشنبیری و سیاسی نیم، چونکە پشتگیریی دەوڵەتێکی دوو نەتەوەیی دەکەم، یان دروستکردنی دەوڵەتێکی نوێ، لە هەموو ئەوانەی لەسەر ئەو خاکە دروست بوون، ڕێز لە مافی گەڕانەوە بۆ فەلەستینیەکان بگیرێت.

- چۆن دەتوانین باشتر لە ململانێی فەلەستین و ئیسرائیل تێبگەین لە ڕێگەی چەمکی شۆکبوون؟

باتلەر: من دڵنیا نیم بەڵام ئەگەر بیر لە دابەشکردنی کارەبا و ئاو بکەیتەوە لەلایەن دەوڵەتی ئیسرائیلەوە، دەتوانیت بزانیت چەمکی شۆکبوون و شڵەژان چۆن کار دەکات. یان ئەگەر بیر لەوە بکەیتەوە کە چۆن گەنجانی فەلەستینی دەگیرێن، بریندار دەکرێن یان دەکوژرێن، ئەوە دەبینیت کە چۆن کۆمەڵێک خەڵک وەک پێویست مامەڵەیان لەگەڵ دەکرێت، بە ڕوونی لە بەردەم هەلومەرجی شۆکدان و ناچارن لە شۆکدا بژین

- له کتێبەکەتدا، "ڕێگا جیاکراوەکان: جوو و ڕەخنەی زایۆنیزم"، ئەم دووانە جیا دەکەیتەوە. پێتوایە عەرەب تاچەند ئەم جیاوازییە دروســــت دەکات؟ چۆن دەکرێت ئەمانە باشتر نزیک بکرێتەوە؟

باتلەر: تۆ نازانیت کە باســـی کامە "دوو" دەکەیت؟ بەڵام ئەگەر لەنێوان زایۆنیزمی کولتووری و زایۆنیزمی سیاسیدا بوایە، ئەوا ڕەنگە باشتر بوایە کە زایۆنیزم بە تێپەڕبوونی کات، خۆی هاوتای دەسەڵاتی دەوڵەتی ئیسرائیل بکردایە. بەڵام لە پرەنسیپدا زۆر لە زایۆنیستەکان دژی دەوڵەتێک بوون بۆ جوو.

- ئایا نووســین لەســەر ئەم دوو بابەتە (ســیاســەت و دەروونناســی) بە شێوەیەکی تێکەڵاو هەوڵێکە بۆ "بوژاندنەوەی قوتابخانەی فرانکفۆرت"؟

باتلەر: دەبینم قوتابخانەی فرانکفۆرت هەوڵی دا بە گەڕانەوە بۆ خوێندنی زانکۆیی بۆ پسپۆرییە جیاجیاکان، تا لە داخوازییە مێژووییەکانی سەردەمی خۆی تێبگات. ئێمە ئێســـتا لە دۆخێکی مێژوویی جیاوازداین و ڕووبەڕووی داواکارییەکی بەرفراوان دەبینەوە. کەواتە ئێمە پێویســـتمان بە پرســـیارێکە سەبارەت بە جیاوازیی توند لەنێوان دیسپلینەکان یان سەبارەت بەوەی چۆن باشترین ڕێگا فێر دەبین بۆ قسەکردن، تێپەڕاندنی ئەم جیاکارییەی نێوانیان، بۆ ئەوەی لەگەڵ جیهـانی مێژوویی خۆمـانـدا تێکەڵ بین. قوتـابخـانەی فرانکفۆرت ئاماژەی بەوە کرد کە زۆرێک لە پرۆژە مەعریفییەکان بەسادەیی وێنەیەکی پێش ئێستا لە دەسەڵات لە کۆمەڵگا دروست دەکەنەوە ئەگەر ئێمە کۆمەڵگاکانمان بەرەو دادپەروەری بگۆڕین، دەبێت شــێوازی جیهانی تیۆری ڕەخنەیی خۆمان بدۆزینەوە.

- ئێوە لە جیهـانی عەرەبیـدا زۆر خۆشـــەویســـتن نەک هەر لە لایەن فێمینیستەکانەوە، بەڵکوو بە هەمان شێوە بە هۆی پێگەی ئێوە لە ململانێی فەلەســـتین و ئیســـرائیل و هەروەها پەیوەندییەکانت لەگەڵ بیرمەندانی عەرەب یان موسڵمانی وەک ئێدوارد سەعید و تەلال ئەسەد و ئەوانی تر.... ئـایـا ئێوە لە ڕۆژهەڵاتی نـاوەڕاســـتـدا چـاودێری فێمینیزمی عەرەبی - ئیســلامی دەکەن؟ بە دیاریکراوی بزووتنەوەی فێمینیســتی ســعودی کە ماوەیەکە لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا بەردەوامە؟

باتلەر: بەڵێ من لە هەوڵی ئەوەدام کە لە جیهانی عەرەبیدا شـــوێن فێمینیزم بکەوم و پشت بە زۆرێک لە هاوڕێکان دەبەستم کە بە عەرەبی قسە دەکەن بۆ ئەوەی تێبگەین چی ڕوودەدات. هەروەها ماوەیەکم لە بەرنامەی خوێندنی ژنان لە بیرزێیت بەسەر برد و زۆر فێر بووم دەربارەی ئەوەی خوێندکاران دەیانویست بخوێنن، هەروەها دەربارەی پرسیارەکانیان دەربارەی فێمینیزم. هەروەها پەیوەندیم بە شـانۆی ئازادی لە کامپی جینین هەبوو، لەوێ بوو لە کۆمەڵگای جنین تێکۆشـــانی فیمینیســـتیانە فێربووم. من زۆر حەزم بە بزووتنەوە فێمێنیســـتییە ئیســـلامییەکانە، کە چۆن ئەم بزووتنەوانە ئامانج و بنەما هاوبەشەکانیان دەزانن.

- زۆربەی فەیلەسوفە هاوچەرخەکان ئاشنای مێژوو و میتۆلۆژیای مەسیحی – جوون و کارەکانیشـیان بە باشـی دەربڕیوە. لەگەڵ ئەوەشـدا ئایینەکانی تر لەوانە ئایینێکی تری ئیبراهیمی وەک ئیســلام بێســەروشــوێنن تاچەند کاریگەریی لەســـەر خوێنەری ئایینەکانی تر دەبینی؟ بەتایبەتی کاتێک فەیلەسوفەکان باس لە گشتگیری ڕۆشنبیری دەکەن؟

باتلەر: ئەم پرســـیارە زۆر گرنگە و من ناتوانم لێرەدا بەتەواوی مافی خۆی پێ بدەم. بەڵام بەڵێ، ئێمە هەمیشە بەپێی سەرچاوە فەلسەفییەکان، ئاماژە بۆ بەهاکانی جودیۆ- مەســیحی، دەدەین. کە وابڕیارە پێناســـەی عەقڵانییەتی ئەوروپی بکەن و ســـنوور بۆ بیرۆکەکان ســـەبارەت بە جیهانگیری دابنێین. ئیســـلام بە شـــێوەیەکی ئاســـایی غیابە، هەروەها چەندین ئایینی دیکەش لە باشوور و ڕۆژهەڵاتی ئاسیادا. زۆرێک لە فەیلەسوفان لە ئێستادا ڕەخنە لەو گریمانانەیە دەگرن. لێرەدا دوو ناکۆکیی گرنگ و سەرنجڕاکێش هەیە. یەکەم: سـەرەتا زۆرێک لە کلاسـیکیە یۆنانییەکان پشـتیان بە توێژەران و دامەزراوە ئیســـلامییەکان بەســـتبوو، تەنیا بەشـــێکی بچووکی ئەرســـتۆمان هەبوو کە ئیســلام نەبێت. دووەم، بۆ ئەوانەی بەرگریی لە بیرۆکەی جیهانگیری دەکەن وهاوکات ئیســـلام لەو بیرکردنەوەدا دەپچڕێنن، ئەوا دەریدەخەن کە کۆپی جیهانبینییەکەیان ناکۆک و ناتەواوە بە هەلومەرجەکانی. ئەوە بیرۆکەیەکی تەســـک یان ناوچەیی جیهانە، ئێمە هێشـــتا چاوەڕێی جیهانگیرییەکی ڕاستەقینەین.

- من پێشـــتر لەســـەر هەڵبژاردنی ســـەرۆک ترامپ نووســـیومە و ئەمە وەرگێڕدراوە لە (حكمە)دا، زیاتر لە 9 مانگ تێپەڕیوە کە دەســتبەکار بووە لە کارەکەیدا، دەتەوێت چی زیاد بکەیت؟

بـاتلەر: ڕەنگە بیر لە جیـاوازییەکـانی نێوان وێنە نوێیەکـانی فـاشـــیزم و دەســـەڵاتخوازی و ســـەدەی بیســـتەم بکەینەوە. ناتوانین ســـاتەوەختێکی مێژوویی کۆن وەربگرین و بیکەین بە بنەمای تێگەیشـــتن و پێناســـەکردنی قۆناغی هاوچەرخ. ململانێی دژی ترامپ تێکۆشـانێکی نەتەوەییە، وە هەروەها جیهانیشــە، چونکە تەکتیکەکانی لە لایەن چەندین ڕژێمەوە لە ســەرتاســەری جیهاندا هاوبەشــن. ئێمە بینیمان کە چۆن خۆپیشـــاندان و کۆبوونەوەکان لە میســـر و تورکیا و فەلەســـتین و ڤەنزوێلا بە " ئاژاوە" ناو دەبرێن و چۆن وێنەکانی دەســـەڵاتی دژە دەســـتووری دیموکراســـی دەردەکەون، پڕە لە نیشـــتمـانپەروەری و ڕەگەزپەرســـتی، کە لە ڕێگەیەوە خزمەت بە هێزی نوخبەی ئابووری دەکات، بەڵام دەبێت لە ئاســـتی جیهانیشـــدا کار بکەین و ئێمە دەبێت نەتەوەکانمان بگەڕێینەوە، بەڵام دەبێت لە ئاسـتی جیهانیشـدا کار بکەین و بیر بکەینەوە ترامپ پێویســتە ببێتە کەسـایەتییەکی کەمتر لە ڕژێمی ترامپ وەک ســیســـتەمێک، کە ئەمە دیاردەیەکی جیهانییە و پێویســـتمان بە بزووتنەوەیەکی جیهـانی هەیە لە ســـەردەمی خۆمـاندا کە ســـیـاســـەتی دیموکراسیانەی ڕادیکاڵ نوێ بکاتەوە.

سەرچاوە: جوديث بتلر: حوار حول الجندر ومنهجها في التحليل - حاورها: د. يوسف الصمعان • مجلة حكمة